

ŽIDOVSKÉ
MUZEUM
V PRAZE

12 + 13 / 10 / 2015

CINEGOGA CINEGOGUE

Poetická avantgarda mezi Waltem Whitmanem a Robertem Desnosem
The Poetic Avant-Garde Between Walt Whitman and Robert Desnos

HUDBA / FILM / ARCHITEKTURA
FILM / MUSIC / ARCHITECTURE

Manhatta [1920]

režie / directed by: Charles Sheeler, Paul Strand

hudba / music: Eliška Cílková

H2O [1929]

režie / directed by: Ralph Steiner

hudba / music: Jan Ryant Dřízal

Mechanical Principles / Zákony mechaniky [1930]

režie / directed by: Ralph Steiner

hudba / music: Šimon Voseček

Emak bakia [1926]

režie / directed by: Man Ray

hudba / music: Jacek Sotomski

L'étoile de mer / Mořská hvězda [1928]

režie / directed by: Man Ray

hudba / music: Martin Klusák

Filmy jsou uváděny ve světové premiéře s novou hudbou, která vznikla na objednávku přímo pro projekt CINEGOGA.

Films are presented in world premiere with new music commissioned specifically for CINEGOGUE project.

Orchestr BERG

Roman Hranička, Marko Ferenc – housle / violin, Martin Adamovič – viola, Vojtěch Urban – violoncello, Jan Tengler – baskytara / bass guitar, Tomáš Mika – elektrická kytara a bicí / electric guitar and percussions, Zuzana Bandúrová – flétny / flutes, Irvin Venyš – klarinety / clarinets, Roman Fojtíček – saxofony / saxophones, Tomáš Bürger – horna / french horn, Jan Triebenekl – trombón / trombone, Anton Ždanovič – bicí / percussions, Daniel Wiesner – klávesové nástroje a citera / keyboard instruments and zither

+

Topos Kolektiv [L'Étoile de mer]: Anna Friedländer, Tereza Kerle, Marek Matvija, Martin Klusák

Peter Vrábel – dirigent / conductor

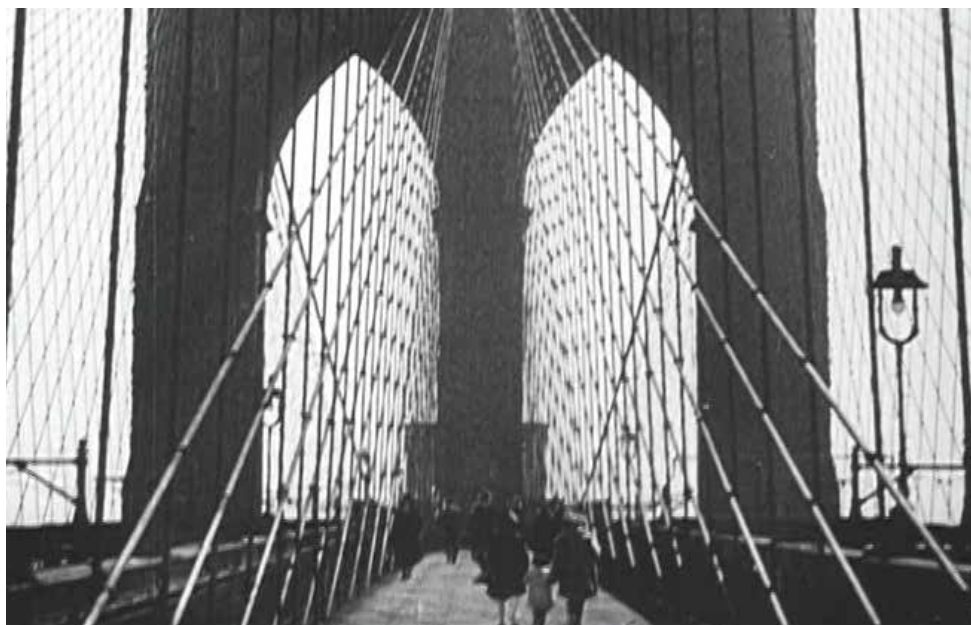
CO JE CINEGOGA?

Cyklus CINEGOGA je unikátní syntézou kina a synagogy spojující němý film, živou hudbu a historickou architekturu. Jeho smyslem je uvádět dosud málo známá, historická díla světové kinematografie a jejich prostřednictvím přinášet nové pohledy na židovskou kulturu a tvůrce tzv. postemancipačního období, do něhož spadají nejen počátky mezinárodní organizace sionistického hnutí a velkých migračních vln ze střední a východní Evropy do Nového světa, ale i bouřlivý rozvoj avantgardního umění a kinematografie.

Všechny premiéry se tradičně odehrávají v prostoru Španělské synagogy, zbudované roku 1868 v tzv. maurském slohu. Není bez zajímavosti, že tato nejkrásnější z pražských synagog, jež byla po dlouhou dobu přirozeným duchovním centrem pražských německy hovořících Židů a jež zejména svou interiérovou výzdobou z 80. let 19. století leckomu připomene honosné interiéry divadel či okouzlujících nickelodeonů, vznikala zhruba v téže době a z podobných pohnutek jako další, v daném případě kvazisakrální architektura Národního divadla – zhmotnění představy o národní identitě a kulturní emancipaci Čechů.

Díky výjimečným akustickým kvalitám prostoru jsou poklady z předních filmových archivů vždy uváděny s originálním hudebním doprovodem špičkových skladatelů a interpretů. Existuje-li původní či rekonstruovaná partitura, kterou je možné synchronizovat s dochovanou verzí filmu, jsou projekce doprovázeny novým nastudováním původní hudby. Pokud se původní hudba nezachovala, což je častější případ, vznikají na objednávku skladby zcela nové.

Cyklus Cinegoga iniciovala a připravuje kurátorka uměleckých sbírek muzea Michaela Sidenberg. Autorem hudební dramaturgie je z velké části šéfdirigent Orchestru BERG Peter Vrábel.

FILMY A JEJICH TVŮRCI

Charles Sheeler, Paul Strand

Manhatta [1920]

Tvrdit, že *Manhatta* je jedním z prvních pokusů o filmový dokument, by bylo troufalé, jistě lze ale souhlasit s tím, že jde o první vědomě vytvořený avantgardní film v rámci americké kinematografie, který se navíc stal předchůdcem takzvaných „městských filmů“. Hlavním protagonistou je město New York, metropole „hrdá a vášnivá“, jak je, kromě dalších epitet, nazývá doprovodný poetický text inspirovaný verši Walta Whitmana [1819 1892]. V základu textu lze rozpoznat báseň *City of Ships* [Město lodí], zahrnutou do původně samostatně zamýšlené sbírky *Drum-Taps* [Rány na buben] obsahující básně z doby americké občanské války. Ta se nakonec jako ostatní Whitmanova poezie stala součástí jediného rozsáhlého korpusu nazvaného *Leaves of Grass* [Stébła trávy]. Text použitý ve filmu je ale z větší části parafrází uzpůsobenou potřebám filmového obrazu, jehož je text nedílnou součástí.

Ralph Steiner

H2O (1929)

Mechanical Principles / Zákony mechaniky (1930)

Dvě cinematické kompozice Ralpha Steinera z přelomu 20. a 30. let 20. století jsou vedle filmových pokusů Paula Stranda další ukázkou zájmu amerických avantgardních fotografů o filmový experiment. Patrně nepřekvapí, že Steiner, který předtím, než se začal věnovat fotografii, studoval chemii, pojmenoval svůj první filmový pokus chemickým vzorcem. Voda jej ovšem zaujala nikoli jako chemická substance, ale jako nevšedními vlastnostmi obdařený přírodní živel, který ve svém kapalném amorfním skupenství reaguje na působení vnějších vlivů – světla, gravitace a kinetické energie – fascinující hrou odlesků, textur, geometrických obrazců a efektů na pomezí dokonalého optického klamu. Ve snímku z následujícího roku nazvaném prostě *Mechanical Principles* [Zákony mechaniky] je Steiner evidentně stále přitahován fenoménem abstrakce, která však již není výsledkem působení přírodní, nýbrž bytostně umělé síly – organismu stroje.

Man Ray

Emak bakia (1926)

L'étoile de mer / Mořská hvězda (1928)

Název filmu Mana Raye, který je, jak naznačuje podtitul *Cinépoème*, pokusem o poezii „psanou“ pohyblivým obrazem, znamená v jazyce euskera [baskičtina] „dej/te mi pokoj“. Současně také odkazuje k názvu domu v jihofrancouzském Biarritzu, kde Man Ray trávil letní měsíce. V téměř dvacetiminutovém asociativním proudu se objevují záběry z Rayovy filmové prvotiny *Le retour à la raison* [Návrat k rozumu, 1923], zčásti postavené na animaci jeho „rayografů“ [fotogramů vzniklých expozicí předmětů rozložených přímo na fotografickém papíru]. Ačkoli se sám Man Ray o *Emak bakia* vyjadřoval jako o vcelku konvenční, logicky provázané kompozici, ve snímku dominuje snaha společná všem dadaistům a surrealistům: snaha o rozbití příběhu jako moralistního vyprávění, jež není ničím více než opotřebovanou rekvizitou vyčpělého měšťáckého životního stylu. Obvyklý narativní postup je nahrazen nepřetržitým vizuálním tokem, v němž se živé mění v neživé, femininní v maskulinní, abstraktní v konkrétní, reálné ve snové a objektivní přechází v optický klam. K dosažení dokonalé sugesce a plynulosti využívá Man Ray celé škály prostředků, ať již filmově-technických či výpravných: prolínání, dvojexpozice, vychýlení osy záběru na diagonálu, otáčení obrazu o 90 stupňů, optické efekty vyvolané procházením světla skleněným prizmatem, animace, výrazného divadelního líčení... Ve filmu se kromě zajímavých artefaktů – vlastních autorových matematických objektů a sopek Pabla Picassa – objevují také zajímaví protagonisté: zhruba v polovině vstupuje do záběru v ženu proměněný surrealistický básník Jacques Rigaut [1898 1929] a v roli další z ženských postav – řidičky automobilu – vystupuje jedna ze stěžejních osobností pařížské bohémy, Rayova múza 20. let Alice Prin, známá jako Kiki de Montparnasse [1901 1953].

Poezie – tentokrát v podobě konkrétní básně z pera surrealisty Roberta Desnosa [1900 1945] – je také základem dalšího filmu Mana Raye – *L'étoile de mer* [Mořská hvězda]. Jak praví úvodní titulke, jde o vizuální transpozici „Desnosovy básně, jak ji viděl Man Ray sám“. Hlavní ženskou protagonistkou je opět Kiki, zatímco muži jsou tentokrát na plátně dva: další z okruhu pařížských surrealistů, Desnosův přítel André de la Rivière, a samotný Desnos. Genezi filmu popsal v roce 1929 Man Ray v ilustrovaném týdeníku *Vu*: „Jednou jsem se příteli Robertu Desnosovi, který se právě chystal na jakousi dvouměsíční cestu, zmínil, že bych chtěl natočit film na motivy nějakého jeho textu. Slíbil jsem, že dílo dokončím, než se vrátí, a tak mi druhý den ráno Desnos přinesl báseň pojednanou jako scénář. Byla plná podmanivých obrazů, i když v podstatě velice prostá. Text oscilující mezi realitou a snem napsal přes noc, inspirován mořskou hvězdí, která stála ve skleněné nádobě na jeho nočním stolku.“ V básni se ovšem skrývá více než pouhá fascinace znehynělou krásou preparovaného ostnokožce: dotýká se příběhu neopětované lásky, který má reálný základ v Desnosově nenaplněném vztahu k belgické kabaretní umělkyni Yvonne George [1896 1930]. Nedosažitelná, stále unikající a proměnlivá *femme fatale* se v textu i v jeho filmové adaptaci proměňuje v hvězdi, objekt, jehož se lze zmocnit a získat nad ním plnou kontrolu, který ale současně vyvolává strach a zůstává nepřístupným. Díky aluzím na ženské zuby či bohyni Kybélé [tato narážka vnáší do francouzského originálu hravost rýmu – „Si belle! Cybèle?“] se hvězdice, přirovnávaná ke „květu z masa a kostí“, stává komplexním erotickým symbolem odkazujícím k ženskému pohlaví a kastraci úzkosti. Silné asociativní spojení s archetypem ženy jako věčné avšak nedosažitelné průvodkyně konečně podporuje také obecný název samotného živočišného druhu „mořská hvězdice“ [ve francouzském originálu hvězda], jež upomíná na latinské spojení *stella maris*, odkazující k mariánskému kultu.

NOVÁ HUDBA

Eliška Cílková [*1987] studovala skladbu v Praze na Konzervatoři Jaroslava Ježka a Akademii múzických umění, kde v roce 2014 absolvovala pod vedením Hanuše Bartoně. Poté odjela díky Fulbrightovu stipendijnímu programu na roční stáž na Columbia University v New Yorku. Tam studovala u George Lewise a Georga Friedricha Haase, věnovala se také vlastnímu kompozičnímu výzkumu pod vedením Freda Lerdahla. Již dříve strávila rok na stáži ve Vídni [Universität für Musik und darstellende Kunst], od května 2015 je v programu doktorského studia na University of Birmingham. Autorsky se věnuje mimo jiné zvukové krajině [projekty Zvuky černobylské zóny, Pripjat Piano].

www.eliskacilkova.com

Hudbu k filmu **Manhatta** jsem začala psát roku 2014, během mé roční „manhattanské“ stáže. K ujasnění konceptu mi pomohl můj tehdejší profesor a významný americký skladatel George Lewis. Hudba zde funguje jako jedna velká skladba, jež volně ilustruje situace ve filmu, ale také přináší vlastní reflexi současného New Yorku. Má v sobě prostor, aby mezi ilustrací filmu a použitím některých prvků americké hudby 30. let proplul vlastní kompoziční přístup.

Šimon Voseček [*1978] odešel po absolvování Pražské konzervatoře do Vídně, kde studoval na Universität für Musik, mimo jiné u Chayi Czernowin a Ericha Urbannera. Za operu Biedermann und Brandstifter [Biedermann a žhář] získal cenu Outstanding Artist [2008]. Po uvedení v Neue Oper Wien ji čeká britská premiéra v londýnské Independent Opera at Sadler's Wells, rakouský rozhlas ji koncem letošního roku vydá na CD. S podporou rakouského státního stipendia nyní píše další operu pro Sirene Operntheater. Je členem sdružení pro současnou hudbu Platypus a divadelního souboru Schallundrauch, kde jako skladatel i performer připravuje inscenace věnované mladým. Jeho hudba zazněla v celé řadě zemí Evropy, Ameriky i v Austrálii, uvedly ho mimo jiné prestižní festivaly Wien Modern, Klangspuren, MATA New York ad.

www.vosecek.eu

Halucinations / hudba k filmu **Mechanical Principles**

À l'heure où les gardiens, à force de silence et fatigués de fixer l'obscurité, sont parfois victimes d'hallucinations.

V době, kdy se strážci, kvůli tichu, a unavení civěním do tmy, občas stávají oběťmi halucinací.

[z knihy Roberto Zucco od Bernarda-Marie Koltése]

Jan Ryant Drízal (*1986) absolvoval po ukončení hudebního gymnázia studium skladby na Pražské konzervatoři pod vedením Otomara Kvěcha a zároveň teorii a dějiny filmu a audiovizuální kultury na Masarykově univerzitě v Brně. V současné době pokračuje ve studiu kompozice v magisterském programu pražské HAMU u prof. Hanuše Bartoně a na Royal College of Music v Londýně. Absolvoval také studijní stáž na Estonské hudební akademii v Tallinnu, zúčastnil se i několika tuzemských a zahraničních skladatelských kurzů. Mezi jeho největší úspěchy patří provedení komorní skladby *Na křídlech vážky* na Pražském jaru 2013, symfonického baletu *Alenka v říši divů* Symfonickým orchestrem Českého rozhlasu nebo první cena v soutěži České filharmonie za skladbu *Kuře melancholik*.

www.jan-ryant-drizal.eu

H2O mne od počátku fascinovalo svou obrazovou a střihovou strukturou. Reflexe vodní hladiny a proměnlivé vlnění elementu se mi stalo základní inspirací pro práci s rytmy a jejich vrstvením. Vnitřní tempo Steinerových záběrů i jejich délka se plynule proměňuje, a tak se i má hudba propadá do stále klidnějšího tempa, aby mohla v závěru opět vytrysknout z hlubin. Klíč k harmonii je prostý: A dur a C dur, jako vodík a kyslík v molekule vody.

Polský skladatel **Jacek Sotomski (*1987)** absolvoval vratislavskou Hudební akademii Karola Lipińskiego ve třídě Agaty Zubel a Cezary Dochnowského. Vedle skladeb pro sólové nástroje, hudby pro komorní ansámby, malý i velký orchestr, vytváří také elektronické kompozice, buď ve formě hotových zvukových děl nebo jako live electronics – často v kombinaci s akustickými nástroji. Věnuje se také scénické hudbě. Jeho díla zazněla na mnoha festivalech, jmenujme alespoň ISCM World Music days, Varšavský podzim, Musica Polonica Nova, Ostravské dny nové hudby nebo Cinemascope. Zúčastnil se řady seminářů a masterclass, mimo jiné s ensemblem musikFabrik, skladateli Bernhardem Langem, Jennifer Walshe, Peterem Ablingerem nebo Louísem Andriessenem. S Mikołajem Laskowskim založili v roce 2011 kapelu, která používá staré magnetofony jako hudební nástroje. Vydali již tři nahrávkové komplety.

www.sotomski.eu

Emak Bakia

Přišlo mi trochu zvláštní psát hudbu pro film téměř sto let po jeho vzniku, ale zvláštní dobrým způsobem. Představa toho, jak byl asi přijat ve 20. letech, i jeho název ve mně vyvolaly pocit nepatřičnosti. Chtěl jsem, aby má hudba byla z jiného světa než film, aby to vypadalo, že se k celé věci trochu nehodí. Nechápu ji jako „soundtrack“ nebo hudbu, která doprovází projekci. Jde o samostatnou bytost, která má občas spojitost s vizuální složkou.

Martin Klusák (*1987) se skladbě začal věnovat v souvislosti se zvukovou a hudební tvorbou pro film, nejprve jako student FAMU, později jako nezávislý sound-designer. Od roku 2010, kdy začal studovat skladbu na HAMU u prof. Ivany Loudové, se zaměřuje i na koncertní tvorbu. Za své krátké působení v této oblasti sklidil celou řadu ocenění, například hlavní ceny v soutěžích Pražského filharmonického sboru [2012] a soutěže festival Janáčkův máj [2014], cenu veřejnosti v soutěži Orchestru BERG [2013], cenu za nejlepší českou elektroakustickou skladbu v soutěži Musica Nova [2011, 2014] a další. Je autorem hudby k celovečernímu snímku Cesta do Říma uvedeném na MFF Karlovy Vary 2015. Jako tvůrce hudební a zvukové složky se podílel na filmu Velká noc, který získal hlavní cenu na Mezinárodním festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava [2013].

www.martinklusak.cz

Nesnažím se původní dílo zakonzervovat (složit podkresovou hudbu k hladkému sledování filmu), ale spíše dialogem zvuku a obrazu původní němý film obohatit o svůj pohled a vytvořit nové významy, které autor jistě nezamýšlel. Ovlivnila mě skutečnost, že Robert Desnos, autor básně **L'Étoile de mer**, zahynul v roce 1945 v Terezíně. Charakteristická hudebně-zvuková pásma „stříhám“ na obraz v různém kontextu a do filmu se snažím otisknout zprávu o osudu básníka a jeho díla.

ORGANIZÁTOŘI

Židovské muzeum v Praze, založené roku 1906, je největší institucí svého druhu v Evropě. Pečuje o jednu z nejrozsáhlejších sbírek judaik na světě, která obsahuje téměř 40 000 předmětů a 100 000 knih z Čech a Moravy.

Je zároveň jedním z trvale nejnavštěvovanějších muzeí v České republice. Prohlídka jeho čtyř synagog z různých historických období, Obřadní síně a světoznámého Starého židovského hřbitova poskytuje výjimečný kulturní zážitek – jeden z nejsilnějších, jaký hlavní město nabízí.

Vedle stálých expozic v jednotlivých památkách a krátkodobých výstav v Galerii Roberta Guttmanna muzeum přibližuje historii i současnost Židů v českých zemích a jejich bohatou kulturu i mnoha jinými způsoby. Zvláštní pozornost přitom věnuje pořádání kulturních, vzdělávacích a osvětových programů určených školám i široké veřejnosti.

www.jewishmuseum.cz

Orchester BERG je špičkové těleso, které již celou řadu let přináší svěží vítr na českou hudební scénu – uvádí inovativní ale zároveň divácky atraktivní projekty kombinující současnou hudbu s tancem, filmem, divadlem, projekcemi apod. Vystupuje často mimo tradiční koncertní sály. Orchester BERG je jediným českým orchestrem, který pravidelně objednává a ve světových premiérách na svých akcích uvádí novinky českých skladatelů především mladé generace. Má tak na svém kontě již téměř stovku světových premiér. V českých premiérách také představuje tvorbu těch nejvýznamnějších zahraničních skladatelů, mimo jiné i hudební divadlo Schwarz auf Weiss Heinera Goebbelse, hudebně filmový kus Up-close Michela van der Aa, unikátní celovečerní kompozici In vain Georga Friedricha Haase nebo legendární dílo Györgye Ligetiho Poème symphonique pro 100 metronomů. Orchester BERG uvedl celou řadu vlastních originálních projektů, například ve spolupráci s tanečnicí 420PEOPLE, režisérkou Petrou Tejnorovou, choreografkou Mirkou Eliášovou nebo režisérským duem SKUTR. Spolupracuje také s těmi nejvýznamnějšími českými organizacemi, mezi nimiž jsou například Národní divadlo, Židovské muzeum v Praze, Centrum současného umění DOX, festivaly Struny podzimu, Pražské jaro, Hudební fórum ad. Věnuje se i edukativním projektům.

www.berg.cz

Peter Vrábek je slovenský dirigent, který žije a pracuje v Praze. Ještě jako student Akademie múzických umění v Praze založil v roce 1995 Orchester BERG a určil jeho hudební směřování – díky němu je dnes tento orchestr oceňován jako jedinečný interpret současné hudby a hudby 20. století. Spolupracuje se soudobou českou skladatelskou špičkou a vytváří inspirativní tvůrčí prostor pro vynikající umělce mladé generace. Prezентuje současnou českou hudbu nejen doma ale i v zahraničí. Je držitelem Ceny Gideona Kleina. Za svoji práci s Orchestrem BERG získal v roce 2010 od České hudební rady / UNESCO ocenění za zásluhu o kvalitu a šíření české hudby.

CO JSTE MOHLI VIDĚT A SLYŠET: CINEGOGA 2009-2014

2014

Město bez Židů

Rakousko, 1924

Režie: Hans Karl Breslauer

Restaurovaná a digitalizovaná kopie: Filmarchiv Austria

Hudba: Petr Wajsar (světová premiéra)

Provedení: Orchestr BERG pod vedením Petera Vrábela

2013

Bezdená duše: Henryk Szaro a polský expresionismus

Silný člověk

Polsko, 1929, 78 min.

Režie: Henryk Szaro

Restaurovaná a digitalizovaná kopie: Filmoteka narodowa Warszawa, PL

Hudba a provedení: Pink Freud

2012

Východ a Západ: Picon – Kalich – Goldin a staronový svět

Východ a západ

Rakousko, 1923, 85 min.

Režie: Sidney M. Goldin, Ivan Abramson

Restaurovaná a digitalizovaná kopie: The National Center for Jewish Film, USA

Hudba: Jan Dušek [světová premiéra]

Provedení: Orchestr BERG pod vedením Petera Vrábela

2011

Továrna na excentrično: Kozincev – Trauberg – Jutkevič a FEKS

Nový Babylon

SSSR, 1929, 93 min.

Režie: Leonid Trauberg, Grigorij Kozincev

Restaurovaná, rekonstruovaná a digitalizovaná kopie: Absolut Medien, Germany

Hudba: Dmitrij Šostakovič [1929]

Provedení: Orchestr BERG pod vedením Petera Vrábela

Krátký film: Dítě ghetta [USA, 1910, 15 min.]

Režie: D. W. Griffith

Restaurovaná a digitalizovaná kopie: The National Center for Jewish Film, USA

Hudba: Jan Dušek [světová premiéra]

Provedení: Orchestr BERG pod vedením Petera Vrábela

2010

Cesta za štěstím: Salomon Michoels a moskevské Státní židovské divadlo GOSET

Židovské štěstí

SSSR, 1925, 100 min.

Režie: Alexander Granovsky

Restaurovaná a digitalizovaná kopie: The National Center for Jewish Film, USA

Hudba a provedení: Miloš Orson Štědroň [světová premiéra]

2009

Hladová srdce: Ze štetlu do Hollywoodu

Hladová srdce

USA, 1922, 80 min.

Režie: Mason Hoper

Restaurovaná a digitalizovaná kopie: The National Center for Jewish Film, USA; British Film Institute, UK; Samuel Goldwyn Company, USA

Hudba: Jan Dušek [světová premiéra]

Provedení: Orchester BERG pod vedením Petera Vrábela

NA CO SE MŮŽETE TĚŠIT: CINEGOGA 2016

[ne] 9 / 10 + [po] 10 / 10 / 2016

Druhé pohlaví: Tilly Losch, Stella Simon, Maya Deren

Cinegoga 2016 se zaměří na ženský aspekt experimentální filmové tvorby – tvůrkyně a protagonistky židovského původu, jež zanechaly nesmazatelnou stopu ve vývoji avantgardní kinematografie, ale též v oblasti fotografie [Stella F. Simon, Maya Deren], tance [Tilly Losch, Maya Deren] a filmové teorie [Maya Deren]. Poprvé překročíme časovou hranici roku 1929, jež je považován za definitivní konec němé éry, a představíme krátkometrážní snímky, které vznikaly jako záměrně němé ryzí experimenty. Kromě filmu *Hände: Das Leben und die Liebe eines zärtlichen Geschlechts*, k němuž se dochovala původní partitura skladatele Marca Blitzsteina, budou všechny filmy uvedeny s novými, pro projekt speciálně vytvořenými kompozicemi v hudební dramaturgii uměleckého šéfa a dirigenta Orchestru Berg Petera Vrábela.

Stella F. Simon [1878 1973], Miklós Bándy [1904 1971]

Hände: Das Leben und die Liebe eines zärtlichen Geschlechts / *Hands: The Life and Loves of the Gentler* / *Ruce: Život a lásky něžného pohlaví*, 1927 1928, USA, 13 min.

Norman Bel Geddes [1893 1958], Tilly Losch [1903 1975]

Dance of Hands / *Tanec rukou*, 1930 1933, USA, 7 min.

Maya Deren [1917 1961]

Meshes of the Afternoon / *Odpolední osidla*, společně s Alexanderem Hammidem [1907 2004], 1943, USA, 14 min.

At Land / *Na zemi*, 1944, USA, 15 min.

Witch's Cradle / *Čarodějné hnízdo*, 1944, USA, 12 min.

Ritual in Transfigured Time / *Rituál v proměně času*, 1946, USA, 15 min.

WHAT IS CINEGOGUE?

CINEGOGUE is a series that combines “cinema” with “synagogue” to screen silent films accompanied by live music in a historic space acclaimed for its architecture. Its mission is to uncover little known works of world cinematography to present a different view of Jewish culture and the artists of the post-emancipation period, which saw not only the inception of the international Zionist movement and the large waves of immigration from Central and Eastern Europe to the New World, but the frenetic growth of the avant-garde and cinema as well.

The premieres are annually held in the Spanish Synagogue, built in the Moorish Revival style in 1868. The most stunning of all Prague synagogues, it was long the natural spiritual center of the city's German-speaking Jews. Its interior design from the 1880s brings to mind a luxurious theater or the charm of a nickelodeon, and interestingly enough, it was built around the same time, and perhaps for similar reasons, as the National Theater in Prague, a quasi-sacred structure that embodied the national identity and cultural emancipation of Czechs.

Thanks to the synagogue's acoustic qualities, these gems from internationally important film archives are always accompanied by music from leading composers and performed live by outstanding musicians. When the original or reconstructed score still exists, and it is possible to synchronize it with the preserved copy of the film, then it is performed live. If the original score has not survived, then a new one is composed specially for the occasion.

Over the past six years CINEGOGUE has become a fixture of the Jewish Museum in Prague's fall program. The series is conceived and organized by Michaela Sidenberg, the Museum's visual arts curator.

FILMS

Paul Strand, Charles Sheeler
Manhatta [1920]

While it might be a bit presumptuous to call *Manhatta* one of the first attempts at documentary film, one could certainly agree that it is the first film in American cinematography intentionally conceived as experimental, becoming as well the precursor for “city films.” The main protagonist is the city of New York, a metropolis “proud and passionate” in the words of Walt Whitman [1819–1892], excerpts of whose verse appear in the film’s intertitles. One recognizes here the poem “City of Ships,” which was part of the originally separate volume *Drum-Taps*, containing poems from the time of the American Civil War, that was later incorporated into the ever-expanding collection *Leaves of Grass*. Though this poem forms the textual base for the film, it is excerpted and tailored to work symbiotically with the image.

Ralph Steiner

H2O (1929)

Mechanical Principles (1930)

These two cinematic compositions by Ralph Steiner from the turn of the 1930s are next to Paul Strand's work another example of the interest American avant-garde photographers took in experimenting with the cinematic image. Having studied chemistry before he took up photography, it should come as no surprise that Steiner titled his first film after a chemical formula. Yet he was interested in water not as a chemical substance but as natural element endowed with uncommon properties, which in its amorphous liquid state reacts to external influences – light, gravity, and kinetic energy – with a fascinating play of reflections and textures, geometric patterns and effects bordering on an impeccable optical illusion. In his film *Mechanical Principles* a year later, Steiner is clearly still captivated by visual abstraction, although here it is not a product of the work of nature but of an intrinsically artificial force – the mechanical organism.

Man Ray

Emak Bakia (1926)

L'étoile de mer / The Starfish (1928)

The title of Man Ray's film *Emak Bakia* is Basque [i.e., Euskara] for "Leave Me Alone." Subtitled a *cinépoème*, it is an attempt to "compose" a poem through images in motion. It also refers to the house in the southern French town of Biarritz where Man Ray spent his summers. A nineteen-minute stream of associations, the film includes shots from Ray's first film *Le retour à la raison* [*Return to Reason*] that was in part constructed from animation of his "rayographs" (photograms made from the exposure of objects arranged directly on photographic paper). Although Man Ray himself claimed that *Emak Bakia* was an entirely conventional composition with a linear logic, one clearly recognizes in the film the effort – common to all dadaists and surrealists – to disrupt the story as didactic narrative comprising nothing more than the hackneyed props of fusty bourgeoisie life. Conventional narrative techniques are jettisoned for a continual flow of images in which the animate turns into the inanimate, the feminine into the masculine, the abstract into the concrete, reality into dream, and the object into optical illusion. Man Ray employs a panoply of devices, film and narrative both, to achieve such masterly suggestion and continuity: dissolves, double exposures, diagonally skewing the axis of the shot, rotating the image ninety degrees, optical effects produced by light diffused through the prism of glass, animation, extravagant theater makeup, etc. In addition to the fascinating artifacts in the film, such as Man Ray's own mathematical objects and Pablo Picasso sculptures, there are as well rather interesting protagonists. Roughly around halfway through, the surrealist poet Jacques Rigaut [1898–1929] appears dressed as a woman, and one of the female characters, who is driving a car, is Alice Prin, known as Kiki de Montparnasse [1901–53], one of the leading figures of bohemian Paris and Man Ray's muse and lover for much of the 1920s.

Poetry – in this instance a specific poem penned by surrealist Robert Desnos [1900–45] – also forms the basis of the other Man Ray film, *L'étoile de mer* [*The Starfish*]. As the introductory caption states, this was a visual transposition of "a poem by Robert Desnos as seen by Man Ray." The female protagonist is again played by Kiki while there are two male roles: one by Desnos's friend André de la Rivière, also associated with the Paris surrealists, and the other by Desnos himself. In 1929, Man Ray described how the film came about in the illustrated weekly *Vu*:

"One night I told my friend Robert Desnos, before he left on a two-month journey, that I would be happy to make a film out of a script by him. I committed myself to finishing the film by the time he would be back, and the following morning, as promised, Desnos brought me a script-like poem filled with very photogenic images, yet very simple, as such a poem inspired by a starfish kept in a jar by his bed and written over the previous night, made half of dreams and half of reality." More than mere fascination with the inert beauty of a preserved echinoderm in a jar, prevalent in the poem is the motif of unrequited love, which Desnos has mined from his unreciprocated feelings for the Belgian cabaret artiste Yvonne George [1896–1930]. The *femme fatale* of the text – inaccessible, forever elusive and protean – is transformed in the film into a starfish, an object that one can take hold of and exert complete power over while at the same time it induces fear and remains untouchable. Through allusions to women's teeth and the goddess Cybele [the French original *Si belle! Cybèle?* forms a playful homophone] the starfish, compared to "a flower of flesh," becomes an elaborate erotic symbol for the vulva and castration anxiety. The close association to the archetype of the female as eternal yet inaccessible guide is ultimately underpinned by the common name of this marine animal: the French for "starfish" – *l'étoile de mer* – literally means "star of the sea," which brings to mind the Latin title *Stella Maris* connected to the cult of the Virgin Mary.

ON NEW MUSIC

Eliška Cílková (b. 1987) studied composition in Prague at the Jaroslav Ježek Conservatorium and the Academy of Performing Arts under Hanuš Bartoň, graduating in 2014. She then studied for a year as a Fulbright Scholar with George Lewis and Georg Friedrich Haas at Columbia University in New York, and under Fred Lerdahl's guidance she experimented with her own compositions. Earlier she had spent a year in Vienna at the Universität für Musik und darstellende Kunst, and since May 2015 she has been pursuing a doctorate at University of Birmingham. Her work has been focused on creating soundscapes, such as the projects Sounds of the Chernobyl Zone and Pripyat Piano.

www.eliskacilkova.com

I began composing the score for **Manhatta** during my “Manhattan” year on a scholarship. My former professor there, the eminent American composer George Lewis, helped me to refine my original concept. The music works as a single large composition that freely illustrates the situations portrayed in the film while also presenting personal reflections on contemporary New York. It creates a space between illustrating the film and borrowing some elements from American music of the 1930s for my own approach to composition to come through.

After graduating from the Prague Conservatorium **Šimon Voseček** [b. 1978] studied in Vienna at the University of Music and Performing Arts under Chaya Czernowin and Erich Urbanner et al. For the opera Biedermann und die Brandstifter (Biedermann and the Arsonists) he was awarded the Outstanding Artist Prize in 2008. It premiered at Neue Oper Wien, and November 2015 will see its British premiere in London at Independent Opera at Sadler's Wells. Austria Radio (ORF) will be bringing out a CD of the performance at the end of the year. With the support of an Austrian State grant he is currently composing another opera for Sirene Operntheater. Voseček is a member of the Platypus New Music Group and the Schallundrauch performing arts agency, in which as a performer and composer he creates productions for schools and youth groups. His music has been performed in many countries in Europe, the Americas, and in Australia as well as at prestigious festivals such as Wien Modern, Klangspuren, and MATA New York.

www.vosecek.eu

Hallucinations / music to the film **Mechanical Principles**

À l'heure où les gardiens, à force de silence et fatigués de fixer l'obscurité, sont parfois victimes d'hallucinations.

At a time when the guardians, from silence and fatigue from staring into the darkness, are sometimes prey to hallucinations.

[from the play *Roberto Zucco* by Bernard-Marie Koltès]

After finishing a music gymnasium, **Jan Ryant Dřízał** [b. 1986] graduated in composition from the Prague Conservatorium under Otomar Kvěch while also studying in the Department of Film Studies and Audiovisual Culture at Masaryk University in Brno. At present he is continuing his studies of composition in the Masters program of the Music and Dance Faculty of the Academy of Performing Arts in Prague under Hanuš Bartoň and at the Royal College of Music in London. Having been on scholarship at the Estonian Academy of Music in Tallinn, he has also attended many courses on composition both at home and abroad. He has achieved his greatest success with the chamber composition *On a Dragonfly's Wings* for Prague Spring in 2013, the symphonic ballet *Alice in Wonderland*, performed by the Prague Radio Symphony Orchestra, and first prize in the Czech Philharmonic competition for the composition *The Melancholic Chicken*.

www.jan-ryant-drizal.eu

H2O fascinated me from the outset with its structure of images and cuts. Reflecting surfaces of water and the variations created by an undulating element gave me the initial inspiration to work with rhythm and layerings. As the inner tempo of Steiner's shots and their length fluidly alter, the tempo of my music becomes ever more tranquil only to conclude by gushing up again from the depths. The harmony is a simple interplay between two major keys – A and C – to represent the two elements of the water molecule – hydrogen and oxygen.

Polish composer **Jacek Sotomski** [b. 1987] graduated from the Karol Lipiński Music Academy in Wrocław, studying composition under Agata Zubeł and Cezary Duchnowski. In addition to compositions for solo instruments, chamber ensembles, small and large orchestras, he has also created electronic music, both in the form of fixed audio files ("tape music") and live electronics, often with the accompaniment of acoustic instruments, and composed music for plays. His work has been performed at many festivals, such as ISCM World Music Days, Young Composers Meeting, Warsaw Autumn, Musica Polonica Nova, Musica Electronica Nova, Ostrava Music Days, and Cinemascope. He has participated in workshops and masterclasses with the ensemble musikFabrik and the composers Bernhard Lang, Jennifer Walshe, Peter Ablinger, and Louis Andriessen among others. In 2011, he and Mikołaj Laskowski formed a band that uses old cassette players as instruments. To date they have released 3 LPs.

www.sotomski.eu

Emak Bakia

I found it somewhat odd to score a silent movie nearly 100 years after it was made, but odd in a good way. My image of its reception in the 1920s along with its title gave me a single feeling – maladjustment. I wanted my music to be from a different world than the movie's, to sound like it does not exactly fit the whole situation. I don't really see it as a soundtrack or as musical accompaniment to the film. It is an entirely independent entity that every so often intersects with the visual layer.

Martin Klusák (b. 1987) first became interested in composition by creating soundtracks and music for film as a student at the Film and TV School (FAMU) in Prague and later as a sound designer. Since 2010, when he began to study composition at the Music and Dance Faculty of the Academy of Performing Arts in Prague (HAMU) under Ivana Loudová, he has focused on concert work. Over the past few years his work has garnered a number of awards: first prize in the competitions held by the Prague Philharmonic Choir [2012] and the Janáček May International Festival [2014]; the Public's Choice Prize given by BERG Orchestra [2013]; and the prize for the best Czech electroacoustic composition in Musica Nova [2011, 2014]. He composed the score for the film *Cesta do Říma (Journey to Rome)*, which had its premiere at the Karlovy Vary International Film Festival in 2015. He also contributed music and sound elements to the film *Velká noc (The Great Night)*, which was awarded a first prize at the Jihlava International Documentary Film Festival in 2013.

www.martinklusak.cz

Rather than preserve the original work (by composing background music to the fluid flow of the film), my intention was to create a dialogue between sound and image to enhance the silent film with my own perspective and thereby give it a new meaning that Man Ray could not have contemplated. I was influenced by the fact that Robert Desnos, who wrote the poem "**L'Étoile de mer**," died in 1945 in Terezín. I have "cut out" characteristic music-sound passages to accompany the images in a disparate context with the objective to imprint information on the fate of the poet and his work.

ORGANIZERS

Founded in 1906, the **Jewish Museum in Prague** is the largest institution of its type in Europe and administers one of the largest collection of Judaica in the world, comprising nearly 40,000 objects and 100,000 books from Bohemia and Moravia.

The JMP is also one of the most visited museum in the Czech Republic. Its exhibitions in four synagogues from various historical eras, the Ceremonial Hall, and the world-famous Old Jewish Cemetery all give the visitor a truly unique cultural experience, perhaps the most powerful the city has to offer.

In addition to the permanent exhibitions in the individual historical sites and the short-term exhibitions in the Robert Guttmann Gallery, the museum uses other activities to acquaint the public with the rich cultural history and contemporary life of Czech Jews. Particular emphasis is given to cultural and educational programs for schools and the public at large.

www.jewishmuseum.cz

BERG Orchestra is one of the leading music ensembles, having for years brought a breath of fresh air to the Czech music scene. Its innovative concerts have attracted the public's attention with its combination of contemporary music, dance, film, theater, and video projections. BERG often performs outside the traditional concert hall setting, and it is the only Czech orchestra that regularly commissions and performs world premieres of Czech composers, particularly those of the younger generation. It has to date performed nearly a hundred world premieres. BERG also performs Czech premieres of world-class foreign composers, such as the staging of *Schwarz auf Weiss* [Black on white] by Heiner Goebbels, music to the video projection *Up-Close* by Michel van der Aa, the unique concert-length composition *In vain* by Georg Friedrich Haas, and György Ligeti's legendary work *Poème Symphonique* for 100 metronomes. BERG has performed a number of its own original projects as well, such as its collaboration with the dance troupe 420PEOPLE, the director Petra Tejnorová, the choreographer Mirka Eliášová, and the directorial tandem SKUTR. The orchestra has worked with leading Czech institutions, among them the National Theater, the Jewish Museum in Prague, the DOX Centre for Contemporary Art, the Strings of Autumn festival, the Prague Spring International Music Festival, the Music Forum, and others, and has taken part in many educational projects.

www.berg.cz

Peter Vrábel is a Slovak conductor who lives and works in the Czech Republic. While still a student at the Academy of Performing Arts in Prague he founded the BERG Orchestra in 1995 and conceived its musical direction. Under his direction, BERG today is highly regarded for its incomparable performances of music both contemporary and from the 20th century. Vrábel collaborates with the top Czech composers, providing inspiration to the younger generation of emerging composers and performers by creating opportunities for their music to be heard. He has conducted contemporary Czech music both at home and abroad. A recipient of the Gideon Klein Prize, his work with BERG Orchestra was commended in 2010 for artistic excellence and the promotion of Czech music by the Czech section of the International Music Council of UNESCO.

HEARD AND SEEN: CINEGOGUE 2009-2014

2014

The City Without Jews

Austria 1924

Directed by: Maximilian Hugo Bettauer

Conservation, reconstruction and digitization: Filmarchiv Austria

Music by: Petr Wajsar (2014), world premiere

Performed by: BERG Orchestra conducted by Peter Vrábel

2013

Bottomless Soul: Henryk Szaro and Polish Expressionism

The Strong Man

Poland, 1929, 78 min.

Directed by: Henryk Szaro

Conservation and digitization by: FilMOTEKA narodowa Warszawa, PL

Music by: Pink Freud

2012

East & West: Picon / Kalich / Goldin and the Old-New World

East and West a.k.a. Mazl tov

Austria, 1923, 85 min.

Directed by: M. Goldin, Ivan Abramson

Conservation and digitization by: The National Center for Jewish Film, USA

Music by: Jan Dušek [2012], world premiere

Performed by: BERG Orchestra conducted by Peter Vrábel

2011

The Eccentricity Factory: Kozintsev – Trauberg – Yutkevich and FEKS

The New Babylon

USSR, 1929, 93 min.

Directed by: Leonid Trauberg, Grigorij Kzincev

Conservation, reconstruction and digitization by: Absolut Medien, Germany

Music by: Dmitrij Šostakovič [1929]

Performed by: BERG Orchestra conducted by Peter Vrábel

Short film: A Child of the Ghetto

USA, 1910, 15 min.

Directed by: D. W. Griffith

Conservation and digitization by: The National Center for Jewish Film, USA

Music by: Jan Dušek [2011], world premiere

Performed by: BERG Orchestra conducted by Peter Vrábel

2010

The Pursuit of Happiness: Salomon Michoels and the Moscow State Yiddish Theater GOSET

Jewish Luck a.k.a. Menachem Mendl

USSR, 1925, 100 min.

Directed by: Alexander Granovsky

Conservation and digitization by: The National Center for Jewish Film, USA

New music composed and performed by: Miloš Orson Štědroň [2010], world premiere

2009

Hungry Hearts: From Shtetl to Hollywood

Hungry Hearts

USA, 1922, 80 min.

Directed by: E. Mason Hoper

Conservation and digitization by: The National Center for Jewish Film, USA; British Film Institute, UK; Samuel Goldwyn Company, USA

Music by: Jan Dušek [2009], world premiere

Performed by: BERG Orchestra conducted by Peter Vrábel

LOOKING AHEAD: CINEGOGUE 2016

Oct. 9-10, 2016

The Second Sex: Tilly Losch, Stella Simon, Maya Deren

Cinegogue 2016 is devoted to the women of experimental film – Jewish filmmakers and protagonists who left their mark on avant-garde cinematography as well as photography (Stella F. Simon, Maya Deren), dance (Tilly Losch, Maya Deren), and film theory (Maya Deren). For the first time we will leave the 1920s, which defined the silent era, and screen short films that were made silent by choice and purely experimental. Apart from *Hände: Das Leben und die Liebe eines Zärtlichen Geschlechts*, whose original score by Marc Blitzstein has been preserved, all the films will be accompanied by new music composed especially for the occasion and arranged by Petr Vrubel, the artistic director and conductor for Berg Orchestra.

Stella F. Simon [1878–1973], Miklós Bándy [1904–71]

Hände: Das Leben und die Liebe eines zärtlichen Geschlechts / *Hands: The Life and Loves of the Gentler Sex*, 1927–28, USA, 13 min.

Norman Bel Geddes [1893–1958], Tilly Losch [1903–75]

Dance of Hands, 1930–33, USA, 7 min.

Maya Deren [1917–61]

Meshes of the Afternoon, with Alexander Hammid [1907–2004], 1943, USA, 14 min.

At Land, 1944, USA, 15 min.

The Witch's Cradle, 1944, USA, 12 min.

Ritual in Transfigured Time, 1946, USA, 15 min.

PODPOŘILI / SUPPORTED BY

MINISTERSTVO
KULTURY

ČESKO-POLSKÉ
FORUM
POLSKO-CZESKIE

NADAČNÍ FOND AVAST

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI / MEDIA PARTNERS

HIS **VOICE**

LITERÁRNÍ
NOVINY

A2
Kultura Investiční

Děkujeme kreativní agentuře Brainz.cz za vizuální styl a grafiku.

We would like to thank Brainz.cz for visual style and design.

fotografie: Pavel Hejný [BERG], Karel Šuster [Vrábel], Židovské muzeum v Praze [Španělská synagoga], Z. & J. Havlínovi [Cílková], Pavel Matějček [Klusák], Eva Orosová [Dřízal], Alois Öllinger [Sotomski], Igor Ripak [Voseček]